

peaceful world existence and cultural development of each people. Allocation of social pedagogy as a science indicates the need for research and strengthening of social cohesion is educational means in a democracy, strengthening of the aspects of it. However, today it is necessary to update the most social pedagogy in accordance with the peculiarities of the information age. Objectivity of definition of prospects of social pedagogics demands revealing of its essence and specificity of social education through the historical and cultural analysis of development of social branch of pedagogics.

Of particular importance is social pedagogy for Ukraine, where the processes of entering the information society are complicated by the process of transition from authoritarian to democratic, legal culture.

The study also describes the concept of social pedagogy and different approaches to the term. The article gives the subject, purpose and objectives of social pedagogy.

Key words: social pedagogy, didactics, society, adaptacija, humanization, personality, social factors.

Отримано 20.03.2019

УДК 364-78-029:[93/94+3(430)

О. О. Бікус

oksana-bikus@ukr.net

ORCID ID 0000-0001-6481-0799

ІСТОРИКО-СОЦІАЛЬНІ КОНТЕКСТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У НІМЕЧЧИНІ

Бікус О. О. Історико-соціальні контексти формування системи соціальної роботи у Німеччині. У статті аналізується вплив історико-соціальних умов на формування і функціонування соціальної роботи у Німеччині. Прослідковується динаміка основних моментів цього впливу на кожному із етапів розвитку країни: від періоду формування людських суспільств, які існували на території нинішньої Німеччини (архаїчні суспільства), до сучасного періоду, зокрема у контексті викликів глобалізаційних та міграційних процесів. Спеціальний акцент зроблено на тих

аспектах соціальної роботи, які німецькі теоретики і практики успішно адаптували до сучасних соціальних контекстів, передусім йдеться про позитивні моменти у соціальній роботі періоду Середньовіччя, Ренесансу, індустріального суспільства, періоду Веймерської Республіки, періоду після Другої світової війни, у 60-і роки ХХ-го століття. Відтворено роль соціальних чинників розвитку різного роду суспільств в еволюції соціальної роботи від філантропічного її змісту до її економізації. Підкреслюється важливість вивчення досвіду розвитку соціальної роботи у Німеччині для її структурування у контексті адаптації до сучасних тенденцій суспільних процесів. Показано вклад німецьких науковців у дослідження питання розвитку соціальної роботи та у формування наукових засад її функціонування.

Ключові слова: соціальна робота, історико-соціальні контексти, еволюція соціальної роботи, економізація соціальної роботи, наукові засади соціальної роботи.

Бикус О. А. Историко-социальные контексты формирования системы социальной работы в Германии. В статье анализируется влияние историко-социальных условий на формирование и функционирование социальной работы в Германии. Прослеживается динамика основных моментов этого влияния на каждом из этапов развития страны: от периода формирования обществ людей, которые существовали на территории современной Германии (архаические общества), до современного периода, в частности в контексте вызовов глобализационных и миграционных процессов. Специальный акцент сделан на тех аспектах социальной работы, которые немецкие теоретики и практики адаптировали к современным социальным контекстам, прежде всего периода Средневековья, Ренессанса, индустриального общества, периода Вермерской Республики, периода после Второй мировой войны, в 60-е годы ХХ-го столетия. Показана роль социальных факторов развития разного рода обществ в эволюции социальной работы от филантропического ее содержания до ее экономизации. Подчеркивается важность изучения опыта развития социальной работы в Германии для ее структурирования в контексте адаптации к современным тенденциям общественных процессов. Показан вклад немецких ученых в исследование вопроса развития

социальной работы и в формирование научных основ ее функционирования.

Ключевые слова: социальная работа, историко-социальные контексты, эволюция социальной работы, экономизация социальной работы, научные основы социальной работы.

Вступ. Вивчення тих чи тих соціальних, або ж іншого роду феноменів, притаманних розвитку тієї чи іншої країни, набирає особливо важливого значення у вік глобалізаційних перетворень і долучення до них різних країн і суспільств. Знання про «інших», зокрема й у такій сфері суспільного життя як забезпечення соціального спокою, чим великою мірою переймається соціальна робота, допомагає особі впевненіше орієнтуватися й, зрештою, адаптуватися до викликів сучасного глобалізаційного світу.

Актуальність. Соціальна робота як науково-навчальна дисципліна і як професія вже впродовж тривалого часу є надзвичайно актуальним феноменом суспільного життя у Німеччині. Сьогодні вона є предметом дискусій як теоретиків соціальних процесів, так і практиків. Нагадаємо, що соціальна робота як галузева наука у Німеччині офіційно визнається з початку ХХІ-го століття: у 2001 році Конференція ректорів вищих навчальних закладів Німеччини (НРК) та Конференція міністрів культур (КМК) визнали її такою [12]. Цей акт дав стимул до інтенсифікації досліджень у названій сфері, що, зокрема, активізувало інтерес до засад її формування й її функціонування у конкретних історико-соціальних умовах. Врахування динаміки осмислення і розуміння феномена «соціальна робота» узагалі й динаміки її змісту у контекстах різних історичних часів й соціальних процесів на тому чи тому історичному відтинку уможлиблює адекватно відтворити сучасний стан соціальної роботи, передусім, як професійної діяльності (професії) і накреслити траєкторію перспектив її розвитку.

Стан дослідження. Ведучи мову про вивчення проблеми, а саме історико-соціальних контекстів формування і функціонування соціальної роботи у Німеччині, то варто звертатися до трьох дослідницьких полів: вітчизняного (українського), зарубіжного (поза межами Німеччини) та німецького. Ми усвідомлюємо, що українське поле у відношенні до Німеччини є також зарубіжним, та ми його виокремлюємо з тим, щоби здобути чіткі інформації про стан аналізу проблем, пов'язаних з соціальною роботою, та

визначення перспектив досліджень вітчизняними науковцями досвіду країни, у якій, на нашу думку, ця галузь соціогуманітарного знання і практики знаходяться на гідному рівні.

Безумовно, найбільш глибоко питання взаємопов'язаності історико-соціальних контекстів зі станом розвитку соціальної роботи і в теоретичному і у практичному планах вивчаються у Німеччині. Пошукові системи різного гатунку дають можливість зафіксувати, що у науковому просторі цієї країни накопичено вагомий матеріал і тут сформувався певний компендіум дослідників, у центрі уваги котрих перебуває саме питання, винесене у заголовок цієї статті: Сабіне Герінг і Річард Мюнхермайер (Sabine Hering, Richard Münchermeier) [4; 5], Тімм Кунстрайх (Timm Kunstreich) [6; 7], Карстен Мюллер і Лоренц Ансгар (Carsten Müller, Lorenz Ansgar) [8], Ганс-Йоахім Пуч (Hans-Joachim Puch) [9], Бернхард Ратмайер (Bernhard Rathmayer) [10], Юліане Загебіль (Juliane Sagebiel) [11], Вольф Райнер Вендт (Wendt Wolf Rainer) [14] та інші. На їх доробок, передусім, ми спираємося у з'ясуванні параметрів впливів соціальних умов на стан і розвиток соціальної роботи. До того ж, низка авторів, дослідницьким інтересом яких є інші проблем соціальної роботи, тим чи тим чином торкаються і питань історико-соціального плану.

У працях українських дослідників (В.В. Маслова, В.Є. Штифурак) увага концентрується в основному на сьогоdnішньому станові соціальної роботи у Німеччині і у цьому контексті наша стаття є першою спробою висвітлити деякі аспекти історико-соціального її розвитку у цій країні.

Підходи власного дослідження. Запропонований аналіз впливу історико-соціальних контекстів на формування системи соціальної роботи у Німеччині здійснюється на основі опрацювання досліджень німецьких учених та досвіду практиків, про котрий йдеться як у цих дослідженнях, так і окремих повідомленнях у спеціальних бюлетенях та пресі. У тексті увага концентрується переважно на найбільш знакових моментах формування і функціонування соціальної роботи різних історичних періодів, зокрема тих, які у тому чи тому аспекті застосовуються і сьогодні.

Співвідношення історико-соціальних контекстів і змісту соціальної роботи. У фаховій німецькій літературі динаміка соціальної роботи розглядається у кількох історичних періодах: період формування людських суспільств (архаїчні суспільства), Середньовіччя, Ренесанс, абсолютизм, індустріальне суспільство, період Кайзерівської Німеччини, період Першої світової війни,

Ваймерська Республіка, період націонал-соціалізму, період після Другої світової війни, 60-і роки ХХ-го століття, сучасний період, період викликів глобалізаційних та міграційних процесів. Така періодизація має, на нашу думку, підстави, оскільки у кожному із періодів відбувалися події, які суттєво впливали на соціальний розвиток суспільства. Бодай короткий аналіз змісту соціальної роботи у кожний із цих періодів дасть змогу зафіксувати її сутнісні зміни й виявити вплив соціальних контекстів на неї, що уможливить зрозуміти особливості функціонування соціальної роботи в умовах сьогоднішньої Німеччини.

В історії соціальної роботи у Німеччині названі періоди групуються у три великі за часом тривалості, наповненням та обсягами її здійснення періоди: архаїчний, високо культивованих суспільств та сучасний (модерний) [13]. Нижче ми стисло розглянемо найбільш характерні чинники, які визначали (і які, до речі, формувалися у тих чи тих історико-соціальних контекстах) зміст соціальної роботи. При цьому акцентуватимемо увагу на тих компонентах, які, з одного боку, відтворюють історичну тяглість соціальної роботи, а з іншого, трансформуються і адаптуються до нових умов.

В архаїчних суспільствах (до них відносяться суспільства до періоду Середньовіччя) зміст соціальної роботи зводився до надання допомоги найближчим. Це зумовлювалося соціальним структуруванням таких суспільств і відносинами між їх членами. Ці суспільства, зазвичай, складалися із невеликих, однак рівнозначних сегментів, скажімо, сімей. Практично усі члени такого суспільства перебували в однаковому соціальному становищі, переважно у скрутному, і усі допомагали один одному. Ця допомога здійснювалася у вигляді обміну товарами і предметами. Населенню німецьких земель було властиве подібного роду соціальне структурування і соціальна допомога. Серед тих моментів зазначеного періоду, які заслуговують особливої уваги у контексті нашого викладу, були міжособистісна допомога і філантропічна допомога бідним з боку тих, хто займав більш високі щаблі у тодішній соціальній ієрархії. На наступному етапові розвитку відбуваються процеси стратифікації й диференціації суспільств. Власне, суспільство розмежовується за кастами чи то майновими ознаками. Характерними рисами (ті, що спонукали до формування перших паростків соціальної роботи як такої) для цього так званого високо культивованого суспільства (Середньовіччя, Ренесанс, абсолютизм, індустріальне суспільство, період Кайзерівської

Німеччини, період Першої світової війни, Веймерська Республіка, період націонал-соціалізму, період після Другої світової війни, 60-і роки ХХ-го століття) стали наступні: нерівномірність розподілу ресурсів; зростання кількості тих, хто перебував у скрутному становищі; поступове зникнення прямого товарообміну; налагодження допомоги на основі певних моральних чи майнових ознак, що не передбачала дій у відповідь. І, безумовно, найхарактернішим чинником, який суттєво впливав на відносини у такому суспільстві, стала соціальна напруга.

У сучасному суспільстві (від 1970-х років і до теперішнього часу) соціальна робота у Німеччині вибудовується на основі принципів функціональної диференційованості. Це означає, що: 1) допомога перестає бути колективною справою, вона надається через спеціалізовані організації; 2) формуються комплексні громадські системи, які опікуються громадянськими, політичними і соціальними правами; 3) диференціюються різної складності скрутні становища; 4) допомога, яка надається державою, забезпечується цілеспрямованими раціонально обгрунтованими програмами. При цьому конкретна допомога здійснюється на двох чітко визначених рівнях: державно-політичний – визначення мети, роду і форм допомоги; місцевий – питання надання найбільш ефективної допомоги вирішується у кожному випадку окремо. Особливості взаємодії історико-соціальних контекстів і динаміки соціальної роботи, передусім, у її змістовному вимірі ми більш детально проаналізуємо нижче.

На даному етапові ми виділимо кілька важливих, на наш погляд, знакових моментів, які відтворюють тяглість динаміки змісту соціальної роботи від Середньовіччя до 1960-х років, покликаючись на думку німецьких фахівців. Такими ми вважаємо наступні: Середньовіччя: формування двох рівнів реалізації цілей соціальної роботи – горизонтального (сім'я, коло рідних, сільська громада) та вертикального (система, пов'язана з майновим станом). У цей час головними об'єктами соціальної роботи (у тодішній термінології турботи про бідних) були переважно діти та сім'ї, а основними формами роботи – спонтанна, індивідуальна допомога (власне, конкретні особи і конкретний тип допомоги) та інституалізована допомога (її мобілізатором виступала церква, яка збирала пожертвування та їжу й розподіляла їх між тими, хто її потребував). В епоху Ренесансу відбуваються відчутні зміни у соціальних контекстах розвитку німецького суспільства, які суттєво вплинули на зміст соціальної роботи. Найважливішим моментом цих змін стала поява перших форм системи вільного

підприємництва й сформувалося бюргерство. Бідність віднині трактувалася не як «дана богом», а як результат нездатності держави і суспільства впоратися з цим соціальним явищем. Сама ж держава мусила турбуватися про те, щоб усі громадяни були забезпечені роботою. Що ж до змісту соціальної роботи, то тут важливими були такі моменти: праця – обов'язок для усіх членів суспільства, виховання у бідних прагнення до праці, визначення рівня потреб у бідних й кола тих, хто потребує допомогу. Виховання прагнення до праці мало починатися з дитинства й посилюватися у юнацькому віці. До речі, концентрація уваги на виховному моменті під час абсолютизму у Німеччині досягла свого апогею, навіть у досить таки жорстких формах – усюди по країні формувалися центри (щось на зразок виправних закладів), де примушення до праці було головним виховним елементом. Це робилося з метою забрати дітей та молодь з вулиці і застосовувати їх робочий потенціал з користю для мануфактур. На той час популярними стали дві новації: «Гамбурзька реформа бідності» (автор Каспар Фогт – Caspar Voght) та «Заклади Галле» (автор Август Франке – August Franke). Конструктивним, на нашу думку, цих двох новацій було те, що вони прагнули поєднати виховання і освіти (власне, дитячі притулки і школа в одному комплексі). На переконання К. Фогта і А. Франке, таким чином вдасться, з одного боку, виховати молоду людину здатною адаптуватися до умов повсякдення, а з другого, завдяки робочим навичкам їй легше буде перебороти труднощі бідності [13].

Радикальні зміни у соціальних контекстах розвитку німецького суспільства відбулися у період індустріалізації. Характерною рисою цих контекстів стала вражаюча бідність значної частини населення, що, безумовно, поставило соціальну роботу перед викликом, оскільки старі системи соціального забезпечення бідних (сім'я, рідня, знайомі) були повністю зруйновані. Власне, суспільство, держава стали перед необхідністю вибудовувати нову систему соціальної допомоги, а у більш широкому смислі соціального захисту значних верств населення. Цьому періодові став притаманним пошук модернізації соціальної роботи, який був спрямований на її ефективізацію. У цей час формуються дві системи, які, на думку її засновників, мали ефективно вирішувати проблеми бідності. Це Едельфельдська система та Страсбурзька система. Зусилля першої концентрувалися на структурних змінах соціальної допомоги (місто поділялося на округи, а округи - на квартали, рішення про надання допомоги приймалося на радах округів, а у кварталах на добровільних засадах функціонували відповідальні особи за надання такої допомоги, рішення про що

переглядалося кожні 14 днів); друга ж система передбачала введення посади професійного відповідального за соціальну допомогу, а рішення про надання допомоги приймалося центральним органом; з метою підвищення рівня кваліфікації і компетентності вперше в історії соціальної роботи у Німеччині влаштовувалися спеціальні тренінги. До речі, у цьому контексті зароджується запит на підготовку фахівців, які були б у змозі виховувати населення у дусі «соціальної відповідальності» і які б могли вирішувати соціальні питання. За Полем Натропом (Paul Natrop), Карлом Магером (Karl Mager), Адольфом Дістервегом (Adolph Diesterweg) у цьому значну допомогу могла б надати соціальна педагогіка і освіта узагалі [13]. Зауважимо, що в історії соціальної роботи у Німеччині чи не вперше мова йде про інституалізацію системи підготовки фахівців саме у межах визначеної спеціальності у навчальному процесі.

У періоди Кайзерівської Німеччини та Першої світової війни поряд з цілою низкою заходів, які мали на меті утримувати «соціальний мир», з'явилося кілька знакових для становлення і розвитку соціальної роботи моментів: педагогізація допомоги (виділення груп населення, з якими здійснюється роз'яснювальна робота з можливості імплементації соціального законодавства і соціальних активностей уряду), професіоналізація допомоги (визначення конкретних напрямів), інкорпорація наукових досліджень в систему соціальної роботи (проведення цілеспрямованих досліджень). Характерною особливістю у розвитку соціальної роботи, передусім у її практичному вимірі, була та, що під час Першої світової війни і по її закінченню до сфери соціальної роботи масово долучилися жінки й вони отримали можливість професійно й кваліфіковано працювати у якості опікунів. На цьому тлі виникла відома «Соціальна жіноча школа Аліси Саломон» (Alice Salomon: 1872-1948 pp.), на базі якої пізніше сформувався Інститут соціальної роботи і соціальної педагогіки імені Аліси Саломон (1908 р.).

Ваймерська Республіка була важливим етапом у розвитку соціальної роботи, що було пов'язано з сприятливими контекстами, оскільки інтенсивно формувалися засади соціальної держави і вони фіксувалися у законодавстві. У політиці Республіки значна увага зверталася на проблеми сім'ї, молоді й тих верств населення, які у зв'язку зі складним матеріальним становищем потребували допомоги. Саме у часи Ваймерської Республіки соціальна робота вперше з'являється в університетах як дисципліна, а з метою підготовки фахівців відкриваються спеціальні кафедри; утверджується парадигма соціальної роботи, яка, за Алісою

Саломон, полягає у тому, щоби через персональну допомогу й соціальну діагностику відновити соціальну справедливість [13]. Позитивні зрушення, як у спробах побудувати «державу соціальної справедливості», так і у пов'язаній з цим процесом соціальній роботі були практично зруйновані за панування ідеології націонал-соціалізму, оскільки вона утверджувала принципи несумісні з турботою про «слабких» й представників інших рас. Соціальна політика й, відповідно, соціальна робота значною мірою базувалися на радикалізованих до крайнощів ідеях мальтузіанства: бідні не мусять отримувати жодної допомоги, так як в країні знижується рівень зарплати, а підтримка бідних – це лише порожня трата ресурсів [13].

У повоєнний час соціальна робота у Німеччині зазнає кардинальних змін, що було зумовлено крахом націонал-соціалізму. Відбувається повернення до принципів, які були властиві Веймарській Республіці: субсидарність, децентралізація, посилення комунальної відповідальності. Поряд з цим була і новація у соціальній політиці держави – кожен громадянин має право на соціальну допомогу. Такі підходи, які зумовлювалися новими соціальними контекстами, вимагали переструктурування соціальної роботи й вироблення її нової методології. Остання базувалася на принципах: а) групової педагогіки (група – гетерогенна чи змішана – як осередок навчання демократичним засадам функціонування соціальних явищ); б) кейсів – застосування методів соціальної роботи до конкретних ситуацій й конкретних осіб (демократичні стосунки між тим, хто допомагає, й тим, кому допомагають; високий рівень самоініціативності; усі люди мають однакову цінність). Щоправда, невдовзі стало очевидним, що задекларовані принципи не завжди спрацьовували ефективно, і соціальна робота стає предметом гострої критики, передусім з боку молоді. У процесі студентських рухів 1968 року, які охопили всю Західну Німеччину, серед невдоволення соціальними засадами функціонування суспільної системи молодь вимагала перебудови й соціальної роботи, оскільки вона вважала методи її впровадження «маніпулятивними», зокрема це стосувалося методів кейсів. Могутні протести мали позитивний вплив на формування нових прогресивних підходів до розуміння такого феномену як «соціальна робота». Головним результатом стала концентрація уваги дослідників і практиків на виробленні ефективних теорій соціальної роботи. Основні реформаторські зусилля концентрувалися навколо прав клієнта, насичення праці різними формами культурних активностей, критика занедбаного становища жінок, посилення ініціативності і відповідальності за прийняття рішень самих

суб'єктів соціальної роботи, зокрема людей з особливими потребами. У цей час сформувалися кілька теорій соціальної роботи. Три з них стали особливо популярними: орієнтація на умови функціонування людського довкілля й допомога клієнтові у подоланні повсякденних негараздів та посилення сили спротиву їм; орієнтація на суб'єкт, що передбачає допомогу в усуненні перешкод на шляху до освоєння ним довкілля й адаптації у ньому; орієнтація на систематизацію роботи, серед соціальних підсистем суспільства соціальна робота має зайняти своє місце з тим, щоб уможливити кожному задоволення потреб соціального розвитку й досягти суспільної справедливості завдяки надання рівних шансів для усіх.

Ми, покликаючись на думку німецьких фахівців (серед яких й ті, котрих ми згадували вище), можемо констатувати, що саме у цей період по-справжньому починають формуватися теоретичні засади функціонування соціальної роботи у Німеччині, передусім у її західній частині, які згодом після воз'єднання країни (1990 р.) поширювалися й на її східних територіях.

Про те, як нині функціонує система соціальної роботи і яким чином вона співвідноситься з такими системами в інших країнах сьогоденного глобалізованого світу, ми проаналізуємо у спеціальній статті. Зараз ми зупинимося на двох аспектах динаміки соціальної роботи, пов'язаними з динамікою історико-соціальних контекстів, у яких вона формувалася і розвивалася. Перед тим ми нагадаємо характерні риси соціальної роботи у сучасних умовах: 1) у німецькій науці про соціальну роботу і у практиці значного поширення набула «теза нормалізації» соціальної роботи, що означає пошуки відповіді на питання, чи стала остання сьогодні службою, котра може забезпечувати «нормальними» послугами широкі маси населення, чи вона обмежується певними «групами ризику» [13]; 2) значне збільшення кількості осіб, які долучені до поля соціальної роботи, що, у свою чергу, викликало зростання попиту на фахівців з спеціальною підготовкою; зазвичай, таких фахівців готують інститути, нерідко спеціальні програми пропонують також університети; 3) посилення позицій соціальної роботи, особливо у розрізі надання послуг, спрямованих на інтенсифікацію потенційних можливостей молоді, після прийняття «Закону про допомогу дітям і молоді» (1990 р.); 4) економізація німецького суспільства як наслідок спонукає до таких дій і соціальну роботу: «турботлива» соціальна держава поступається місцем соціальній державі, яка змушує громадян вдаватися до активних дій з тим, щоби інтегруватися у ринок праці й при підтримці держави віднайти своє місце у суспільстві.

Повертаючись до тези про два важливі аспекти динаміки соціальної роботи у різні історичні періоди, ми можемо стверджувати, що: а) негативні явища (наголос на примусовості, мальтузіанстві, расовій нетерпимості), які були пов'язані з негативними моментами у соціально-політичному розвитку (наприклад, абсолютизм, воєнні роки, націонал-соціалізм), й не прижилися у німецькому суспільстві й не вкорінилися у соціальній роботі впродовж тривалого часу. Зі зникненням згаданих ідеолого-політичних феноменів із соціальної роботи зникають і притаманні їм методи її організації й ведення. І, навпаки, позитивні напрацювання Середньовіччя (налагодження допомоги бідним і дітям), Ренесансу (стимулювання через соціальну роботу до досягнення успіху), Веймерської Республіки (законодавче закріплення на отримання допомоги молоддю, інституалізація соціальної роботи), індустріалізація (приватні ініціативи – прообраз сучасного волонтерства) знайшли своє застосування і у сьогоднішніх умовах, звичайно, у до певної міри трансформованих формах відповідно до закономірностей розвитку сучасного німецького суспільства.

Висновки. Запропонований аналіз засвідчує, що зародження і розвиток соціальної роботи на землях, на яких сформувалася територія сучасної Німеччини, відбувалися під впливом історико-соціальних та політико-ідеологічних контекстів. Соціальна робота пройшла шлях від її сприйняття як турботи про бідних (у Середньовіччі) до економізації надання соціальних послуг (теперішній час). Траєкторія динаміки соціальної роботи, за Юліане Загібіль, характеризується на цьому шляху такими знаковими явищами: 1) турбота про бідних (жебраків) у Середньовіччі; 2) соціальна дисциплінованість у новий час; 3) приватні ініціативи в епоху індустріалізації; 4) соціальна робота як професія у ХХ-ому столітті [11]. Важливо, що соціальна робота саме у Німеччині, пройшовши таким шляхом, викристалізувалася як практика, яка спирається на наукові досягнення.

Бібліографія

1. Маслова, В. В. Соціальна робота у Німеччині. (2013). Университетская наука-2013: в 3 т.: тез. докл. междунар. науч.-тех. конф. (Мариуполь, 14-16 апреля 2013 г.). Т. 3. Мариуполь, 186.
2. Штифурак, В.Є. Основні напрями соціально-педагогічної роботи з молоддю Німеччини (2012). *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 6, 188-192.

3. Einführung in die Geschichte der Sozialen Arbeit // www.bildung.uni-siegen.de/ siso/archiv/.../sitzung_08.pdf
4. Hering, Sabine, Münchermeier, Richard. (2014). Geschichte der Sozialen Arbeit. Weinheim und München: Juventa Verlag.
5. Hering, Sabine, Münchermeier, Richard. (2015). Geschichte der Sozialen Arbeit – Quellentexte. Weinheim und München: Juventa Verlag.
6. Kunstreich, Timm. Grundkurs soziale Arbeit – sieben Blicke auf Geschichte und Gegenwart sozialer Arbeit. Bd. I. <https://www.timm-kunstreich.de/publication/>
7. Kunstreich, Timm. Grundkurs soziale Arbeit – sieben Blicke auf Geschichte und Gegenwart sozialer Arbeit. Bd. II. <https://www.timm-kunstreich.de/publication/>
8. Müller, Carsten, Lorenz, Ansgar. (2017). Geschichte der Sozialen Arbeit. Eine illustrierte Einführung. Paderborn: Verlag Wilhelm Fink.
9. Puch, Hans-Joachin. Einführung in die Geschichte der Sozialen Arbeit. WS 2005/06. www.pantucek.com/seminare/200609polizei/geschichteskript.pdf
10. Rathmayer, Bernhard. (2014). Armut und Fürsorge. Einführung in die Geschichte der Sozialen Arbeit von der Antike bis zur Gegenwart. Opladen: Barbara Budrich Verlag.
11. Sagebiel, Juliane. Geschichte der sozialen Arbeit – die Mutter der sozialen Arbeit / Juliane Sagebiel. w3-mediapool.hm.edu/.../Sagebiel-Geschichte_der_Sozialen...
12. Soziale Arbeit. https://de.wikipedia.org/wiki/Soziale_Arbeit
13. Zusammenfassung: Die Entwicklung der Sozialen Arbeit. <https://www.prufung-ratgeber.de/2014/01/zusammenfassung-entwicklung-sozialen-arbeit/>
14. Wendt Wolf Rainer. (2008). Geschichte der sozialen Arbeit 1: Die Gesellschaft vor der sozialer Frage. Stuttgart: UTB.

References

1. Maslova, V.V. Social work in Germany. (2013). University science -2013: in 3 vol.: Thesis of presentations at the international scientific-technical conference (Mariupol, 14-16 April 2013). Vol. 3. Mariupol. 186. [in Ukrainian].
2. Shtyfurak, V.Ye. Main directions of social-pedagogical work with the youth of Germany. (2012). Scientific proceedings of Khmelnytskyi institute of social technologies of the University «Ukraine», 6, 188-192. [in Ukrainian].
3. Introduction to the history of social work. Retrieved from www.bildung.uni-siegen.de/ siso/archiv/.../sitzung_08.pdf [in German].
4. Hering, Sabine, Münchermeier, Richard. (2014). History of social work. Weinheim und München: Juventa Verlag. [in German].

5. Hering, Sabine, Münchermeier, Richard. (2015). History of social work. – Source texts. Weinheim und München: Juventa Verlag. [in German].

6. Kunstreich, Timm. The main course of social work – seven views at the history and present day of social work. Vol. I. <https://www.timm-kunstreich.de/publication/> [in German].

7. Kunstreich Timm. The main course of social work – seven views at the history and present day of social work. Vol. II. Retrieved from <https://www.timm-kunstreich.de/publication/> [in German].

8. Müller, Carsten, Lorenz Ansgar. (2017). History of social work. An illustrated introduction. Paderborn: Verlag Wilhelm Fink. [in German].

9. Puch, Hans-Joachin. Introduction to the history of social work. WS 2005/06 Retrieved from www.pantucek.com/seminare/200609polizei/geschichteskript.pdf [in German].

10. Rathmayer, Bernhard. (2014). The poverty and the care. Introduction to the history of social work from Antiquity to present time. Opladen: Barbara Budrich Verlag. [in German].

11. Sagebiel, Juliane. History of social work – the mother of social work. Geschichte der sozialen Arbeit – die Mutter der sozialen Arbeit. Retrieved from w3-mediapool.hm.edu/.../Sagebiel-Geschichte_der_Sozialen... [in German].

12. Social work. Retrieved from https://de.wikipedia.org/wiki/Soziale_Arbeit [in German].

13. Summary: the development of social work. Retrieved from <https://www.prufung-ratgeber.de/2014/01/zusammenfassung-entwicklung-sozialen-arbeit/> [in German].

14. Wendt Wolf Rainer. (2008). History of social work 1: the society before the social questions. Stuttgart: UTB. [in German].

Bicus O. O. Historical and social contexts of the formation of the system of social work in Germany. The article analyzes the influence of historical and social conditions on the formation and functioning of social work in Germany. The dynamics of the main moments of this influence in each of the stages of the country's development is observed: from the period of the formation of human societies that existed in the territory of present-day Germany (archaic societies), to the modern period, in particular in the context of the challenges of globalization and migration processes. Special emphasis is placed on those aspects of social work that German theorists and practices have successfully adapted to contemporary social contexts,

primarily on positive moments in the social work of the Middle Ages, the Renaissance, the industrial society, the period of the Weimar Republic, the period after the Second World War, and the twentieth century. The role of social factors in the development of various kinds of societies in the evolution of social work from the philanthropic content to its economization was restored. The article emphasizes the importance of studying the experience of developing social work in Germany for structuring it in the context of adaptation to modern trends in social processes. The contribution of German scientists to the study of the development of social work and the formation of scientific principles for its functioning is shown.

Key words: social work, historical/social contexts, evolution of social work, economization of social work, scientific principles of social work.

Отримано 18.03.2019

УДК 376 (075.8)

О. М. Вержиховська
defectologia@gmail.com
ORCID ID 0000-0001-9342-0896

ЕМОЦІЙНЕ СТИМУЛЮВАННЯ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Вержиховська О. М. Емоційне стимулювання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. У статті описано проблему емоційного стимулювання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Зокрема, звертається увага на те, що виховна діяльність учнів з порушеннями інтелектуального розвитку супроводжується виявленням позитивних або негативних реакцій. Основним висвітлюється питання щодо психологічної характеристики негативних емоційних станів у учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, їх опису та аналізу. Доцільним у статті є те, що корекційний педагог повинен бути носієм позитивних емоцій, позитивного настрою та станів. Він повинен не лише виявляти негативні стани, які можуть проявлятися у учнів з порушеннями інтелектуального розвитку у процесі включення їх у різні види діяльності, але й правильно організувати корекційну роботу, враховуючи методи та засоби